

Yazı- Diyanet: ‘Çoğunluk memnun ise sorun da yok’ mu?

Cafer Solgun: DİB’in ister istemez siyasetle, iktidarla, devletin oluşturduğu ideolojik konseptlerle ilgili olması ve ona göre uygulamalara girişmesi, kuşkusuz sorunun en esaslı boyutunu oluşturuyor

29 Mart 2022 tarihli yazı: [Diyanet: ‘Çoğunluk memnun ise sorun da yok’ mu? | Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği \(mlsaturkey.com\)](https://www.mlsaturkey.com)

Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), bilindiği üzere ayrıcalıklı bir devlet kurumu. Kuruluşundan (1924) günümüze değin yapısı, statüsü ve faaliyetleri dolayısıyla bazen artan bazen azalan ağırlıkta sürekli tartışma konusu.

DİB’in bir “devlet kurumu” olma vasfı herhangi bir başka devlet kurumu ile kıyaslanmayacak ölçüde belirgin. Zira anayasada Genel İdare içerisinde konumlandırılmış, devlet bütçesinden doğrudan pay alan ve dahası Siyasi Partiler Kanununun 89. Maddesi ile hiçbir devlet kurumuna tanınmayan anayasal bir “dokunulmazlık” zırhı ile koruma altına alınmış bir kurum.

Bilindiği üzere diyanet, din, iman, ibadet işleri demek. DİB, ayrıcalıklı bir devlet kurumu olarak, devlet adına, devletin sağladığı her yıl artan devasa bütçesi ve artırılan etki alanlarıyla birlikte ülkenin din, iman, ibadet işlerini yürütüyor. Bu, birçok bakımdan ayrımcılık üreten bir kurum olmasının da başlıca nedeni.

Çünkü faaliyetlerini ülkede Lozan Antlaşması ile “azınlık” kabul edilen “gayrimüslim” yurttaşlar dışındaki herkesin Sünni-Hanefi oldukları varsayımı üzerinden yürütüyor. Önceki sistemde başbakanlığa mevcut sistemde cumhurbaşkanlığına bağlı, başkanı cumhurbaşkanı tarafından atanan, belirli bir mezhebi esas alarak faaliyet gösteren böyle bir kurumun mevcudiyeti, laiklik ilke ve iddiasını boşa çıkartan en önemli sebep. Buna bağlı olarak anayasa ve uluslararası sözleşmelerle güvence altına alınan Din ve İnanç Özgürlüğü Hakkını da açıkça ihlal eden bir sonuca yol açıyor.

Bir kamu kurumu, adı üzerinde bir kamu kurumu olması nedeniyle faaliyet yürüttüğü alanda bütün yurttaşlara ayırım gözetmeksizin hizmet etmekle yükümlüdür. Yurttaşlardan alınan vergilerle vardır ve sorumluluğu bütün yurttaşlara karşıdır. Misal, Ulaştırma Bakanlığı yapımı, bakımı, güvenliğinden sorumlu olduğu karayollarına “sadece şu vatandaşlar kullanabilir” şeklinde bir sınırlama getirebilir mi? Veya güvenlik güçleri, “Biz sadece filanca vatandaşların güvenliğinden sorumluyuz” diyebilir mi? Bunu bir ihtimal olarak düşünmek bile kabul edilecek bir şey değil. Ama söz konusu olan DİB olunca işin rengi bir anda değişiyor...

Çünkü herkesten alınan vergilerle bütçesi oluşturulan DİB, sadece Sünni-Hanefi vatandaşlara hizmet üretiyor. Bir “kamu kurumu” olarak vatandaşlar arasında, kuruluş mantığının kaçınılmaz bir sonucu olarak ayrımcılık yapıyor ve nasıl oluyorsa bu ayrımcılığa itiraz etmek de “milli birlik ve beraberliğimize” karşı çıkmak oluyor...

‘Milli kültür ve ortak değerler’ Diyanet’e emanet!

Yürürlükteki Anayasanın 136. maddesinde Diyanet İşleri Başkanlığının görev statüsü şöyle tanımlanıyor:

“Genel idare içinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığı, laiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasi görüş ve düşüncülerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek, özel kanununda gösterilen görevleri yerine getirir.”

Yani DİB, “milli birlik ve beraberliğimizin teminatı” olarak lanse edilen bir kurum. Nitekim cumhuriyet tarihi boyunca çeşitli dönemlerde statüsünü yeniden tanımlamak gerekir diyerek reform öneren bütün görüşler bu gerekçe ile reddedilmiş. Şaka gibi...

Anayasa'nın 136. maddesini oluşturan bu cümlelerin DİB ile ilişkilendirerek içerdiği her kavram, en hafif deyişle, gerçeklikle örtüşmeyen bir nitelik taşıyor.

*Önceden Başbakanlığa, hâlihazırda partili Cumhurbaşkanına bağlı faaliyet gösteren ve belirli bir mezhep esasına göre din, iman, ibadet işlerini yönetmekle sorumlu kılınmış bir kurumun “laiklik doğrultusunda” faaliyet göstermesi...

*Başkanı iktidar partisi tarafından atanan ve “gereğinde” de görevden alınan bir kurumun “bütün siyasi görüş ve düşüncülerin dışında” kalması...

*Belirli bir mezhebi esas alarak faaliyet yürütmekle beraber “milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi” amaç edinmesi...

Bu bariz çelişkilerle birlikte DİB'in nasıl siyasetler üstü, nasıl laiklik doğrultusunda ve nasıl “milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi” hedefleyen bir misyon üstlendiğini açıklayabilmek imkanı yok.

Çoğunluk memnun ise...

Diyanet İşleri Başkanlığı, yapısı, statüsü, misyonu ve faaliyetleri itibari ile yol açtığı sorunların siyasetin gündemine ifade ettiği önem oranında bir türlü girmemesi, kamuoyunun konuyla ilgili olmadığı anlamına gelmiyor.

“Dertli” olanlar ister istemez ilgili. Alevilerin yanı sıra Kürtlerin büyük bölümü İslam'ın inandıkları yorumunun (Şafilik) devlet ve DİB nezdinde “makbul” sayılmaması nedeniyle... “Azınlık” bile sayılmayan Süryaniler, Protestan Hristiyan kesimler resmen tanınmadıkları için... Hristiyan yurttaşların tamamı ve diğer inanç gruplarına mensup olanlar kendi din adamlarını yetiştirmelerine izin verilmediği için... Hatta dün kadar yakın bir geçmişte DİB'in darbeleri destekleyen, “irticaya karşı mücadele” konseptinin karargahı olan evveliyatını hatırlayan Sünni yurttaşlar da “dertli”...

DİB'in kendi dışında diğer din ve inanç gruplarının sorunlarına, talep ve beklentilerine ilişkin herhangi bir yapıcı tutumu olmaması da vurgulanması gereken bir başka “dert” konusu...

Mütedeyyin yurttaşlar içerisinde belirli bir kesim de, DİB'in varlığından ve çalışmalarından doğrudan şikayetçi olmamakla beraber, mağdur yurttaşların isteklerine yanıt verilmemesinden hoşnut değil.

DİB'in ister istemez siyasetle, iktidarla, devletin oluşturduğu ideolojik konseptlerle ilgili olması ve ona göre uygulamalara girişmesi, kuşkusuz sorunun en esaslı boyutunu oluşturuyor.

Toplumdaki etnik, inançsal, ideolojik kutuplaşmalar bu alanda da kendisini en açık şekilde gösteriyor. Birçok yurttaş Diyanet'i AKP taraftarı olduğu için savunup sahiplenirken, birçok yurttaş da AKP'ye karşı olduğu için DİB'in varlığından ve çalışmalarından rahatsızlık duyuyor. Oysa meselenin temeli, gündelik yaşam ve siyasetteki yansımalarından çok "yapısal" bir nitelik taşıyor.

(Arada belirtmiş olayım; AKP iktidara geldiğinde hükümet programında yer alan vaatlerinden biri, Diyanet'i özerkleştirmek idi. İktidarının ilk iki döneminde de birçok İslamcı entelektüel gibi tavrı buydu. Sonradan, "Bugüne değin herkes kullanmış, şimdi de biz kullanalım" dercesine bir tutum içerisine girdiler ve Diyanet'e laf ettirmiyorlar. Neticede DİB, tarihinin hem en etkili, güçlü ve hem de en "siyasal bir araç" haline getirilmiş dönemini yaşıyor.)

Anketler, araştırmalar genellikle kendisini "dindar" olarak tanımlayan yurttaşların DİB'in faaliyetlerinden memnun olduğunu ortaya koyuyor. Aynı anket ve araştırmalar Aleviler için yapılsa, sonucun çok farklı olacağını tahmin etmek zor olmasa gerek. Dolayısıyla vatandaşların çoğunun memnuniyeti, daha az bir kesiminin memnuniyetsizliği bir veri olarak kabul edildiğinde, o halde "sorun yok, dağılım" mı diyeceğiz? İktidarıyla muhalefetiyle siyaset kurumunun DİB ile ilgili herhangi bir reform içeren yaklaşımı olmadığına, kamuoyunda da bu yönde Aleviler dışında bir istek olmadığına göre "sorun" da ortadan kalkmış mı oluyor?

Bu durum acaba DİB'in varlığından ve çalışmalarından memnun olmayanların duygu ve düşünce dünyalarında ne tür bir sonuca, hassasiyete, kırılmaya yol açmaktadır?

Ben cevap vereyim: Talepleri, şikayetleri, itiraz ve eleştirileri dikkate alınmayan Türkiye Cumhuriyeti yurttaşları, kendilerini devlet -ve toplumun önemli bir kesimi- tarafından dışlanmış hissetmektedirler.

İnançsal kimlikleri ve değerleri nedeniyle "çoğunluktan farklı" olanlar, devletin "makbul vatandaş" ölçülerine uymayanlar, "eşit yurttaş" olmadıklarını, ayrımcılığa maruz kaldıklarını düşünmektedirler ve haksız da değiller...

Bu bir "sorun" değil midir?

NOT: Diyanet İşleri Başkanlığı hayli dallı budaklı bir konu. İlgilisi için, "Tartışılan Kurum: Diyanet İşleri Başkanlığı" başlığıyla Yurttaşlık Derneği için hazırladığım raporda Diyanet'le ilgili daha etraflı bilgiler mevcut: [Tartışılan Kurum: Diyanet İşleri Başkanlığı - Yurttaşlık Derneği \(hyd.org.tr\)](http://www.hyd.org.tr)